

**A TRANSZPARENCA**  
**TÁRSADALMA**  
**BYUNG-CHUL HAN**



**A  
TRANSZ-  
PARENIA  
TÁRSADALMA**  
**BYUNG-CHUL HAN**

Fordította  
Szabó Csaba

TYPOTEX

Második, átdolgozott kiadás

A fordítást az eredetivel egybevetette  
Simon Attila (2020) és Csordás Gábor (2026)

A fordítás a következő kiadás alapján készült:  
Byung-Chul Han: *Transparenzgesellschaft*  
© MSB Matthes & Seitz Berlin Verlagsgesellschaft mbH,  
Berlin 2012. All rights reserved.  
Hungarian translation © Szabó Csaba, 2020, 2026  
Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2026  
Első kiadás: Ráció Kiadó, Budapest, 2020  
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 367 0

# TARTALOM

|                               |           |
|-------------------------------|-----------|
| A pozitivitás társadalma /    | 9         |
| A kiállítás társadalma /      | 22        |
| A nyilvánvalóság társadalma / | 31        |
| A pornó társadalma /          | 40        |
| A felgyorsulás társadalma /   | 53        |
| Az intimitás társadalma /     | 61        |
| Az információs társadalom /   | 67        |
| A leleplezés társadalma /     | 74        |
| Az ellenőrzés társadalma /    | 79        |
| <i>Jegyzetek /</i>            | <i>88</i> |



Amit a többiek nem tudnak rólam, abból élek.<sup>1</sup>

*Peter Handke*





# A POZITIVITÁS TÁRSADALMA

Egyetlen jelszó sem uralja manapság a közbeszédet oly mértékben, mint a transzparencia. Mindenekelőtt az információ szabadságával összefüggésben szólítanak fel rá nyomatékosan. A transzparencia követelése mindenütt megjelenik, és egészen addig fokozódik, hogy fetisizálják és totalizálják. E követelés olyan paradigmaváltásra nyúlik vissza, amely nem korlátozható a politika és a gazdaság területére. A negativitás társadalmát ma az a társadalom váltja fel, ahol a negativitást egyre inkább lebontják, a pozitivitás javára. Így a transzparencia társadalma először is a *pozitivitás társadalmaként* jelenik meg.

Transzparenssé akkor válnak a dolgok, ha elveszítenek minden negativitást, ha *kisimítják* és *elegyengetik* őket, ha ellenállás nélkül belesimulnak a tőke, a kommunikáció és az információ zavartalan áramlásába. Transzparenssé akkor válnak a cselekvések, ha *műveletszerűvé* válnak, ha

alárendelődnek a kiszámítható, vezérelhető és kontrollálható folyamatnak. Transzparenssé válik az idő, ha rendelkezésre álló jelen-pillanatok sorává egyengetik. Így, optimalizált jelenként, a jövő is pozitívvá válik. A transzparens idő sors és esemény nélküli idő. Transzparenssé válnak a képek, amikor pornográffá válnak, mivel lefeszottak róluk minden dramaturgiát, koreográfiát és scenográfiát, minden hermeneutikai mélységet, egyáltalán az értelmet. A pornográfia a kép és a szem közötti közvetlen *kontaktus*. Transzparenssé válnak a dolgok, ha levetik szingularitásukat, és teljességgel az árban fejeződnek ki. A pénz, ami mindent mindennel *összehasonlíthatóvá*, mindent *ugyanolyan formájúvá* tesz, felszámolja a dolgok összemérhetetlenségét, szingularitását. A transzparencia társadalma az *egyformaság pokla*.

Aki a transzparenciát kizárólag a korrupcióra és az információ szabadságára vonatkoztatja, nem ismeri fel horderejét. A transzparencia *rendszer-szintű* kényszer, mely kihat minden társadalmi folyamatra, és mélyreható átalakulást idéz elő bennük. A társadalmi rendszer ma a benne zajló összes folyamatot kiteszi a transzparencia kényszerének, hogy műveletszerűvé tegye és felgyorsítsa őket. A felgyorsítás nyomása együtt jár a negativitás leépítésével. A kommunikáció ott éri el

maximális sebességét, ahol egyforma válaszol az egyformára, ahol az *egyformák láncreakciója* zajlik. A *mátság* és az *idegenség* negativitása vagy a *más(ik)* ellenálló jellege zavart kelt, és lassítja az egyformák kommunikációját. A transzparencia azáltal stabilizálja és gyorsítja fel a rendszert, hogy kizárja a mást vagy az idegent. Ez a rendszerszintű kényszer a transzparencia társadalmát *gleichschaltolt, egyformává alakított* társadalommá teszi. Ebben áll totalitárius vonása: „Új szó a gleichschaltolásra: *transzparencia*.”<sup>2</sup>

A transzparens nyelv formális, mi több, tisztán gépies, műveleti nyelv, melyből hiányzik minden ambivalencia. Ezzel szemben már Humboldt utalt az emberi nyelvnek arra az alapvető sajátosságára, hogy nem áttetsző: „Egy adott szó esetében senki sem gondolja hajszálpontosan ugyanazt, amit másvalaki, s ez a mégoly kicsiny különbség úgy rezeg végig az egész nyelven, mint gyűrűzés a vízen. Ezért minden megértés egyben meg nem értés is, a gondolatok és érzelmek minden megegyezése egyúttal szétválás is.”<sup>3</sup> Géphez hasonlítana az olyan világ, amely kizárólag információkból állna, és ezek zavartalan körforgását hívná kommunikációnak. A pozitivitás társadalmát „az információ transzparenciája és obszcenitása” uralja, „olyan szerkezetben, melyben nincsenek többé ese-

mények”.<sup>4</sup> A transzparencia kényszere magát az embert nivellálja egy rendszer funkcionális elemévé. Ebben áll a transzparencia erőszaka.

Az emberi léleknek nyilvánvalóan szüksége van olyan szférákra, ahol önmagánál lehet anélkül, hogy elérné a másik pillantása. A lélekhez hozzátartozik egyfajta áthatolhatatlanság. A totális megvilágítás *kiégetné*, és a *lelki kiégés*, *burnout* sajátos fajtáját idézné elő. Csak a gép transzparens. Az egyáltalán magát az életet jelentő spontaneitás, eseményszerűség és szabadság nem tűri a transzparenciát. Ezért írja Wilhelm von Humboldt is a következőket a nyelvről: „Mert felbukkanhat valami az emberben, aminek alapját a megelőző állapotokban semmiféle értelem sem fedezheti fel; félreismernénk a nyelv természetét, és éppen keletkezésének és átalakulásának történeti igazságát sértenénk meg, ha ki akaránk rekeszteni belőle az ilyen megmagyarázhatatlan jelenségek lehetőségét.”<sup>5</sup>

A *post-privacy* ideológiája is naiv. A transzparencia nevében a privát szféra totális feladását követeli, hogy ekképp eljussunk a teljesen átlátható kommunikációhoz. Ez az ideológia egyszerre több tévedésnek is felül. Az ember *még önmaga számára sem* transzparens. Freud szerint az én

éppen azt tagadja, amire a tudattalan korlátlanul igent mond és vágyik. Az „ősválami” („Es”) az én számára messzemenően rejtve marad. Az emberi pszichén tehát olyan *hasadás* húzódik keresztül, mely nem engedi, hogy az én összhangban legyen önmagával. Ez az alapvető hasadás lehetetlenné teszi, hogy az ember transzparens legyen önmaga számára. A személyek között is hasadék tátong. Így lehetetlen elérni, hogy a személyközi viszonyok teljesen transzparenssek legyenek. De nem is kell erre törekedni. A kapcsolatot éppen az tartja elevenen, hogy a másik ember nem transzparens. Ahogy Georg Simmel írja: „A teljes ismertség, a pszichológiai kimerítettség pusztá ténye előzetes mámor nélkül is kijózanít bennünket, megbénítja a kapcsolatok elevenségét [...]. Azoknak a kapcsolatoknak a termékeny mélysége, amelyekben a felek minden feltárt végső mögött valami legvégsőt sejtene és tisztelnek, [...] csak annak a gyengédségnek és önuralomnak a bére, amely még a legszorosabb, az egész embert magában foglaló kapcsolatban is tiszteli a belső magántulajdont, s ahol a kérdezés jogát a titok joga korlátozza.”<sup>6</sup> Ahol a transzparencia kényszere uralkodik, ott éppen ez a gyengédség hiányzik, mely nem más, mint a teljességgel soha ki nem iktatható *mássággal* szembeni tisztelet gyengédsége. A mai társadalmat magával ragadó transzpa-

renciapátosszal szemben arra volna szükség, hogy a *távolság tiszteletben tartásának pátoszá*t kezdjük el gyakorolni. A távolság tiszteletben tartása és a szemérem nem integrálható a tőke, az információ és a kommunikáció felgyorsított körforgásába. Ez utóbbi a transzparencia nevében számolja fel a visszahúzódiszkrét tereit. Kivilágítja és kizsákmányolja őket. A világ ezáltal szemérmetlenebbé és csupaszabbá válik.

Az egyes ember autonómiája előfeltételezi szabadságunkat arra, hogy a másikat ne értsük meg. Ahogy Sennett fogalmaz: „A megértés egyenlősége és egyformasága helyett, a transzparens egyenlőség helyett az autonómia azt jelenti, hogy elfogadjuk, amit nem értünk a másokban – vagyis az opak, nem áttetsző mivoltunk egyenlőségét jelenti.”<sup>7</sup> Továbbá: a transzparens kapcsolat *halott viszony*, melyből teljesen hiányzik a *vonzalom*, az *elevenség*. Csak az egészen transzparens, ami halott. Egyfajta új felvilágosodás volna, ha elismernénk, hogy vannak az emberi létnek és együttlétnek olyan pozitív, produktív szférái, melyeket a transzparencia kényszere szabályszerűen megsemmisít. Ezért írja Nietzsche is: „Az új felvilágosodás. [...] Nem elég, hogy belátod, milyen tudatlanságban él ember és állat; ezután még a tudatlanság akarásának is meg kell lennie benned, és meg kell azt

még tanulnod. Szükséged van arra, hogy meg-  
értsd: az ilyenfajta tudatlanság nélkül maga az  
élet volna lehetetlen, az ilyenfajta tudatlanság  
az elengedhetetlen feltétele annak, hogy az élő  
fenntartsa magát és növekedjék.”<sup>8</sup>

Bizonyítottan nem szükségszerű, hogy a több  
információ jobb döntésekhez vezessen.<sup>9</sup> Az  
*intuíció* például túlmegy a rendelkezésre álló  
információk határán, és saját logikáját követi.  
Az egyre növekvő, sőt burjánzó információtö-  
meg manapság elsorvasztja a magasabb rendű  
ítélőképességet. A *kevesebb* tudás és informá-  
ció gyakran *többet* eredményez. A kihagyás és a  
felejtés *negativitása* nemritkán produktívan hat.  
A transzparencia társadalma nem tűri, hogy az  
információban *hézag* vagy a látásban *vakfolt*  
[*Sehlücke*] legyen. A gondolkodásnak és az ins-  
pirációnak azonban szüksége van az üresség-  
re. A „boldogság, szerencse” jelentésű *Glück*  
szó egyébként a „hézag, lyuk” jelentésű *Lücke*  
szóból ered (a középfelnémetben még *gelücke*  
alakban élt). Így hát az a társadalom, amely a  
hézag negativitását már semmilyen módon nem  
engedné meg, *boldogság nélküli társadalom*  
volna. A szerelem vakfolt nélkül pornográfia.  
A hézagmentes tudás pedig a gondolkodást  
züllesztzi számíttássá.